

Simon Gregorčič ob svoji petdesetletnici.

(Spisal Peter Bohinjec.)

Ko sem romal l. 1885., ob tisočletnici svetega Metoda, v zlato Prago, zapazim med romarji Slovenci moža, ki se mi je zdel nenavaden. Visoka rast, pokončna hoja, zamišljeno korakanje, duhoviti obraz, dolgi lasje, umna beseda, duhovski ovratnik — kdo je to? — To je pesnik Gregorčič, odgovoré mi. Letošnje poletje naletim zopet na nekem kolodvoru južne železnice na moža podobne vnanjosti. Takoj me popraša prijatelj: „Kdo je neki ta?“ In odgovoril sem mu: „Simon Gregorčič“. Ponudila se mi je prilika, voziti se z njim po železnici. Podoba njegova mi je še vedno pred očmi.

Petdesetletnico svojega rojstva je praznoval nedavno ta znameniti mož. Naj se ga tudi čitatelji „Dom in Svet“-a spominjajo ob tej priliki.

Njegov oče je razumen in spoštovan posestnik na Vrsnem, hišna števil. 17., pod Krnom na levem bregu bistre Soče. Tu se je porodil Simon Gregorčič dne 15. listopada l. 1844. kot drugi sin. Domači kapelan, Anton Gregorčič, ga je naučil brati in pisati. Ker je bil modra glavica, pošlje ga oče v Gorico, kjer je hodil v šolo. L. 1856. prestopi v gimnazijo. Napredoval je izvrstno, zato je v tretjem gimnazijskem razredu prišel v malo semenišče. Tukaj se je seznanil s prerano umrlim Iv. Stresom in drugimi tovariši, s katerimi se je uril v slovenskem spisovanju, učil srbskega in češkega jezika, prebiral

klasike, v poznejših letih premišljal Prešérna. Takrat je jel zlagati pesmi in jih nekaj poslal „Glasnik“-u. Profesor Ivan Šolar mu je vzbudil posebno ljubezen do materinščine in veselje do latinskih in grških klasikov. L. 1864. je prebil zrelostno izkušnjo z izvrstnim uspehom.

Posvetil se je duhovskemu stanu; posvečen je bil dne 20. vinotoka l. 1867. v tretjem letu in l. 1868. je dokončal bogoslovne šole. Na svoji prvi službi kot kapelan v Kobaridu je bil priljubljen zaradi prijaznega in krotkega, pa moškega in modrega vedenja, kot vnet cerkveni govornik. Osnova je tudi narodno čitalnico, sam sodeloval s poučnimi in šaljivimi govori, uril pevce v petju in tako budil ljudi za narodno delo.

L. 1873. je nastopil kapelansko službo v Rifenberku, kjer je pastiroval do konca l. 1881. Zaradi slabotnega zdravlja se je dal za nekaj časa upokojiti, a že prihodnje leto je sprejel službo vikarja v Gradišču poleg

Prvačine; tu sedaj živi v pokoju v svoji hišici.

To je ob kratkem narisano njegovo življenje. Nič posebnega, kaj ne? Saj je življenjepis brez števila slovenskih duhovnikov podoben temu-le. Kot duhovskega delavca v vinogradu Gospodovem ne pozna slovenski svet Gregorčiča toliko, kolikor kot pesnika. In pesnika Gregorčiča se spominja tudi naš list ob petdesetletnici njegovi. S. Gregorčič je pesnik, kateremu

Simon Gregorčič.

se ne dá med Slovenci na stran postaviti menda noben drug, pred njega pa jedini Fr. Prešeren. On je pesnik prave pesniške narave, lirik v pravem pomenu besede. Posebni znak Gregorčičevih pesmij je lahkota; pesmi mu vró iz srca — dejal bi — same ob sebi. Ta lastnost je pridobila pesniku občno priljubljenost. Isto lastnost imajo tudi národne pesmi. V njegovem pevanju ni nič prisiljenega, nič mučnega, nič težavnega. Ni ti treba razlage, da jih razumeš; ne višje izobrazbe, da si jih prilastiš. Iz naroda so povzete in zato segajo v srcé. Gibčnost, živahnost, raznoterost, izvirnost se ti pokaže, kolikorkrat obrneš list. Sedaj razprostrè peruti domišljija, sedaj pride pesem iz umovanja, sedaj vnema srcé, sedaj razklada neko misel, sedaj pojasnjuje, sedaj dokazuje; sedaj poprašuje, sedaj potrjuje; sedaj drobi, sedaj druži. Nedosežna preprostost veje iz njegovih poezij tudi takrat, kadar nam kaže višje ideje; poljudnost in vendar izvirnost v besedi in zlogu krasi vse njegove izdelke. Njegova pesem je národna in umetelna ob jednem.

Objavljal je svoje pesmi najprej po tedanjih leposlovnih listih, potem pa jih je izdal tudi zbrane v dveh zvezkih, ki sta izšla l. 1882. in l. 1888.

Ako ogledujemo duševno obzorje pesnikovo, opazimo, da je pred vsem „mož časa“: narodnost mu je najljubši predmet. Domovinska ljubezen mu kipi iz srca, in v tej žarni ljubezni ji prerokuje boljšo bodočnost. (*Domovini, Na potujčeni zemlji, V pepelnični noči* . . .)

Nadalje slušamo pesnika kot ljudskega filozofa. (*Človeka nikar, Soči* . . .) Mnogo njegovih pesmij, zlasti prvega zvezka, preveva neko mehko „svetobolje“; v njih sili neki notranji duševni razpor na dan. Toda močna volja pesnikova se mu je ustavljala, zato se nam kaže v drugem zvezku pesnik srčnejšega, krepkejšega in odločnejšega; otresel se je tistega duhomornega pesimizma, katerega so obžalovali nekateri Slovenci. (*Sreča, Čolničku, Pri pogrebu, Cvetice na gomili* . . .) Sploh so pesmi prvega zvezka živahnejše, izvirnejše in preprostejše, drugega zvezka pa resnejše, bolj premišljene in po vsebini višje. — V prvem zvezku se kaže pesnik nestalnejšega, neodločnega in pomišljajočega; vidi se v

teh pesmih dokaj mladeniškega duha. V drugem zvezku pa se kaže odločnega, izkušenega moža.

Ljubezen do bližnjika zná Gregorčič vzbujati s posebno spretnostjo. (*Daritev, Življenje ni praznik, Slovo in naročilo*.) Treba to stran pesnikovo posebej poudarjati, četudi je ta ljubezen v njem deloma združena že z domovinsko ljubeznijo.

Gregorčič je tudi političen pesnik. (*Velegrajska kuga, Blagovestnikom*.) Ker pa politika ni področje pesniško, zato omenimo to stran pesnikovo le mimogredé.

Gregorčič je lirik. S srcem človeškim zná ravhati, kakor hoče. Kemik preliva tekočine iz posode v posodo in druži najraznovrstnejše tvarine: tako preliva pesnik svoja in drugih čustva iz vrste v vrsto, iz misli v misel. Sedaj se zaziblje v sladke sanje, sedaj v resne misli; sedaj poje šaljivo, sedaj resno in tožče; sedaj viharo, sedaj milo; sedaj sebi, sedaj drugim.

Sploh treba reči, da je postal Gregorčič popolnoma popularen pesnik; njegove proizvode bere učenjak kakor preprosto dekle. Iz srca so in za srcé so. In še več! Gregorčič je vsemu novejšemu pesništvu vtisnil znak svojega duha in zloga. Misli, tudi besede, posebno pa zlog Gregorčičev nahajaš skoro pri vseh novejših naših pesnikih. Prav je, da se pesniki učé od Gregorčiča. A treba, da ga ne posnemajo malenkostno, ampak po duhu. Učili naj bi se od njega najprej misliti. Kaj nam pomaga vodena poezija, če so njene besede še tako uglajene! Potem naj bi se učili lahke in čiste pesniške oblike. Pesnikovanje ni igrača; kdor ne zná peti lepo in milo, rajši naj molči. Navzamejo naj se naposled od njega globoke resnobe. Bodisi, da sodi kdo o Gregorčiču tudi ostreje kakor mi, priznati pa mora, da je volja pesnikova vedno hrepenela po vzvišenih predmetih.

Slovenska lirika je v delih našega Simona Gregorčiča mnogo napredovala. Ali bo sedaj propadala, ali pa bo nov slovenski pesnik na podlagi Prešernovi in Gregorčičevi kot večji veleum združil in razširil obeh vrline, to bo povedala Slovencev srečna bodočnost.